

Katso mediaa, näe toisin

Viime lokakuussa Viestinnän tutkimuksen päivillä Jyväskylässä kaipaili professori Pertti Suhonen sanaa, jota nykyisin kuulee harvoin. Sana oli ”affirmatiivinen”, ja sillä oli etenkin 1970-luvulla tölvitty tutkimusta, jonka katsottiin hyväksyvän vallitsevat toimintatavat ja käytännöt sellaisenaan. Hieman huvittuneella äänellä Suhonen totesi, että ”affirmatiivisen” vastinparina oli tietysti ”kriittinen”. Tutkimuksen ihanteena kriittinen on tavanomaisia toimintatapoja koettelevaa ja kyseenalaistavaa. Sanoja käytettiin ajan politisoituneessa puheenparressa huonon ja hyvän korvikkeina. Affirmatiivinen oli keinoa ja kriittinen pätevää.

Journalismikritiikin vuosikirjan tehtävä on arvioida journalismin edellisvuotista suoritusta. Valittaessa tarkastelun kohteita ja näkökulmia ei voida ottaa median päiväjärjestystä sellaisenaan tai kerrata jo tiedettyjä tarinoita uudestaan. Kronikoiva journalismin lähihistorian tarkkailu on enintään huonoa historiankirjoitusta. Parempi on ottaa hieman etäisyyttä ja katsoa, miten jutut on kirjoitettu, uutiset luettu. Näkökulman vaihto on kritiikin edellytys, vaikka se ei teekään tutkimuksesta automaattisesti kriittistä. Parasta tietysti on, jos toisin näkemisen tulokset voidaan palauttaa käytännön toimintaan: journalistien työkaluiksi ja kerronnan välineiksi. Journalismin pätevyyttä on koeteltava, mutta on myös yritettävä esittää kritiikki kohtuullisena. Tuskin silloin vielä langetaan affirmatiivisuuden ansaan.

Tällä kertaa vuosikirjan sisältö on jaettu neljään teemaan. Ensiksi kohdenetaan katse median hätäilyyn tai peräti paniikin oireisiin. Otsikon alle on koottu useampia tapauksia, joissa journalismi näyttää joko lyöneen yli, tehneen äkkinäisiä johtopäätöksiä tai rakennelleen kertomuksia ja merkityksiä usein niukoistakin aineksista. Turvallisuuden tunnettamme uhkasi viime vuonna koko joukko kohuja. Vähän ennen vappua jäivät perunalastut kauppoihin, koska niistä löydettiin syöpävaarallista akryyliamidia. Kettutarhoissa kuoli botuliiniin kymmeniätuhansia turkiseläimiä. Epäiltiin bioterroristien iskuja. Helsingin-Uudenmaan sairaanhoitopiirin ongelmat lietsoutuivat koko maan kattavaksi keskusteluksi terveydenhuollon tilasta. Greenpeacen arveltiin

pysäyttävän Suomen metsäteollisuuden.

Paniikki-teeman aloittaa Janne Seppänen. Hän tarkastelee kuvajournalismin suoritusta vuoden hätkähdyttävimmän uutistapauksen, eli Myyrmannin räjähdysen, yhteydessä. Seppänen tarkastelee sitä kuvajournalistista oivallusta, jolla liki olemattomasta kuva-aineksesta – vanhoista luokkakuvista – laaditaan uskottava tarina. Tekstissä viitotetaan tietä kokonaiselle kuvatutkimukselliselle ohjelmalle, joka ei pysähdy kuvien äärelle vaan ulottaa tarkastelunsa niitä syvemmälle.

Paniikki-teeman päätteeksi lukijoilla on aitiopaikka areenalle, jossa Janne Kivivuori ja Pauli Aalto-Setälä mittelevät rikosuutisten todellisuudesta. Väki-
valtarikoksen uhriksi joutuminen on yhtä epätodennäköistä kuin 20 vuotta sitten, mutta pelko rikoksen kohteeksi joutumisesta on tasaisesti kasvanut. Onko rikosjournalismilla osuutta pelkojen lisääntymiseen?

Kirjan toinen kokonaisuus tarkastelee niitä kohtia, joissa kulttuurien välinen kitka polttaa. Ullamaija Kivikurun artikkelissa käsitellään sitä, kuinka suomalainen missi Hanne Hynynen lähti voittamaan Miss Maailma -kisoja Afrikkaan. Kisojen isäntämaassa Nigeriassa oli tuomittu kuolemaan aviottoman lapsen synnyttänyt Amina Lawal. Näistä syistä kovat uutiset ja pehmeät missijutut kävivät toistensa kiskoilla jo ennen kisoja, mutta kun Nigeriassa puhkesi verisiä mellakoita, jutut törmäsivät voimalla samalle raiteelle. Kivikuru selvittelee tämän törmäyksen jälkiä ja tekee myös inventaariota niistä kulttuurisista vastakkaisuuksista, jotka törmäyksen aiheuttivat.

Sami Sillanpää kertoo hankaluuksista, joita toimittaja kohtaa uutisoidessaan Israelin ja Palestiinan kriisiä. Millä tavalla on esitettävä ikuisuusaihe, joka turhauttaa yhtä lailla niin journalisteja kuin yleisöäkin? Anssi Männistö kirjoittaa, että maailmanpolitiikan iso ratas on alkanut pyöriä. Kokonainen poliittinen näyttämö – Yhdysvallat, sen liittolaiset ja viholliset – on kääntymässä uuteen asentoon. Millä tavalla journalismi on havainnut tämän muutoksen, ja miten sen on vastedes asiaan suhtauduttava? Kansainvälisen järjestelmän liikahtelut heijastuvat myös suomalaiseen poliittiseen kulttuuriin ja keskustelutapaan. Juho Rahkonen tarkastelee, miten Natosta uutisoitiin Prahan huippukokouksen yhteydessä syksyllä 2002. Oliko journalismi samansuuntaista, kuin ennen EU-jäsenyyttä vajaan kymmenen vuotta sitten?

Journalismi ei ole yksin toimittajien käsissä. Journalismia tehdään media-yrityksissä, joiden ansaintalogiikka järjestää mediapakkaa uusiksi koko ajan. Syntyy liittoutumia, yhteistyökuvioita, konserneja. Toisaalla sopimuksia puretaan ja maailmanvalloitukset epäonnistuvat. Median sisältöjä siirretään välineestä ja kulttuuripiiristä toiseen. Marita Tiuhonen aloittaa teeman kotoisella

esimerkillä. Hän kertoo niistä yhteistyö- ja sisällöntuotantokiemuroista, joilla Savon Sanomat on kimppaantumassa Karjalaisen ja Keski-suomalaisen kanssa. Juha Herkman jatkaa kertomalla, että tätä ilmiötä kutsutaan konvergenssiksi. Termi on moniselitteinen, mutta kätevä väline sen hahmottamiseksi, millaista journalismia toimittajat tulevaisuudessa tekevät ja miten yleisöjen ajatellaan sitä kuluttavan. Pertti Näränen tutkailee kahden Suomessa toimivan mediatalon, eli SanomaWSOY:n ja Alma Median, omistuskuvioita ja vilkaisee hie-man Soneran ja Elisan tonteillekin.

Kirjan viimeinen teema on talousjournalismi. Kaksi teeman jutuista perustuu Tampereella syksyllä 2002 *Hex & Sex – talousjournalismi ja sukupuoli* -seminaarissa esitettyihin puheenvuoroihin. Teeman aloittaa Tampereen yliopiston journalismikritiikin opiskelijoiden katsaus. Miltä syksyn 2002 talousjournalismi näyttää, kun sitä vertaa vuosien 1979, 1989 ja 1999 talousuutisointiin? Kirjailija Petri Tamminen puolestaan tunnustaa, että hänelle menee pupu pöksyyn jo pelkästä talousuutisen näkemisestä. Taloussanomien Risto Pennanen ja Martti Ristimäki käsittelevät talousjournalismin lähteitä, ja Elina Pajari tarkentaa katseensa yhteen viime vuosina yleistyneeseen lähdetyyppiin, pörssianalytikkoon. Teeman päätteeksi Kari Koljonen ja Pertti Vehkalahti lukevat elektroniikka-alan irtisanomisista kertovia juttuja ja etsivät niistä globalisaation merkkejä. Tekstin työstämiseen on osallistunut joukko journalismikritiikin opiskelijoita.

Tämänkertaisen Journalismikritiikin vuosikirjan toimituskuntaan kuuluivat Teuvo Arolainen, Heikki Heikkilä, Erkki Hujanen, Anssi Männistö, Anu Kantola, Kari Koljonen, Kaarina Nikunen, Harri Palmolahti ja Outi Salovaara. Sirkka Wahlstén tarkisti kirjan kieliäsun. Petri Nuutinen taittoi kirjan. Kaikille kiitokset!